

Gáborházi Károly

„Sokat tapasztaltam földi életemben, és arra kellett rájönnöm, hogy csak annyiban volt érdekes a sok tapasztalat, amennyiben embertársaim javára ezt fel tudtam használni. Úgy hiszem, ennek tőlem telhetően eleget tettem.”

(Jegyzeteiből)

Gáborházi Károly portréja

„Nem zárkózunk egzakt igazságokba. Egy művész kijelentései sohasem véglegesek, szüntelenül újrafogalmazzuk őket” – írja Gáborházi Károly rajztanár és festőművész halála előtt naplójába. Ez a nyitottság és megújulni tudás, ez az állandó érdeklődő jelenlét jellemezte Karcsi bácsit egész életében. Bár a derékba tört művészpálya kissé melankolikussá tette, mégis mindig új erővel látott neki feladatainak.

Gáborházi Károly nem véletlenül indult a festészet felé. Édesapja, Gärtner Viktor Németországban festészetet tanult, és a zenében is jártas volt. Hazatérve Pilisvörösváron telepedett le, megnősült és a Kálvária utcában épített házat családjának. Mint akkoriban sok magyarországi német, ő is magyarosította a nevét. Gyermekai még Gärtnerként születtek. A három fiúból kettő az apától örökölt és ellesett vonásokat vitte tovább. Az egyik belsőépítész lett, Károly pedig rajztanár.

Tehetsége korán megmutatkozott. Iskolás korában sorra nyerte a rajzversenyeket. Középiskolai tanulmányait a községi előljáróság is támogatta. Az érettségi után a Képző- és Iparművészeti Főiskola festő szakán folytatta tanulmányait. Bár Budapesten (a Vigadó falain) és vidéken is (a fehérgyarmati templomban) több alkotása díszítette az épületeket, a háborúban minden elveszett. A háború vetett véget egy csodásan induló karriernek is. Bár főiskolai tanárai a záróvizsgák után úgy ítélték meg, hogy Károly mindent megtanult, amit Magyarország adni tudott, és javasolták, hogy tanulmányait az olaszországi Festészeti Akadémián folytassa, a fiatal tehetségnek már nem volt többé módja fejleszteni tudását sem itthon, sem

külföldön. Az itáliai utazás már meg volt szervezve, a vízum is készen állt, de Gáborházi Károlynak nem dél, hanem kelet felé vitt az útja. Behívót kapott a háborúba, ahol két évet harcolt a fronton. A háború utolsó hónapjában orosz fogságba került. Mivel felettesei hamar rájöttek, hogy kihasználhatják tehetségét, a fogságban is festett. Orosz tisztekről és örökről készített portrékat, amiért plusz élelmiszeradagokat kapott. Ezekkel a túlélést jelentő kenyérdarabokkal segítette Gáborházi Károly éhező bajtársait. A család ma is őriz egy Németországból érkezett levelet, amelynek írója el nem múló hálóját fejezi ki utólag is azért, hogy egykori fogolytársa megmentette őt az éhhaláltól.

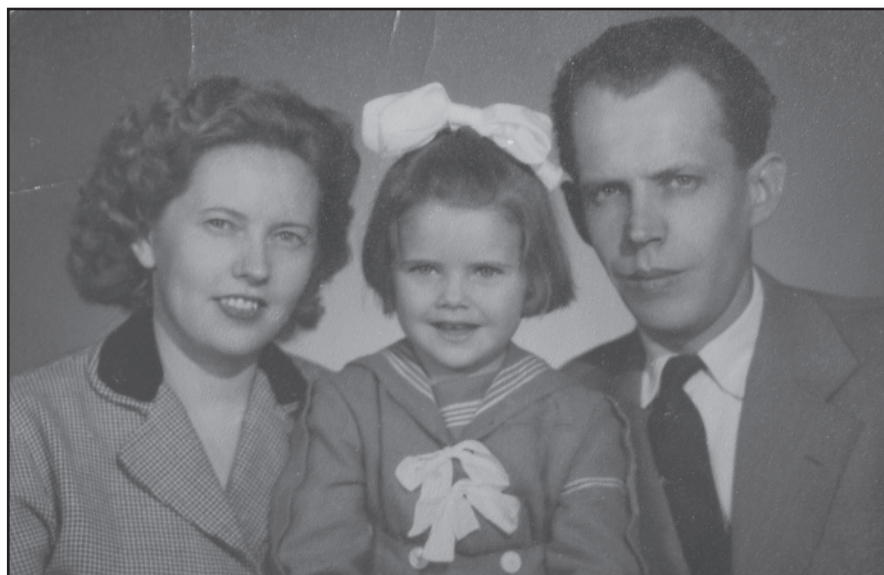
Főiskolás korában a Vigadó erkélyén

Négy év fogság után aztán hazajöhetett volna. Már rajta ült a hazafelé induló vonaton, amikor kiderült, hogy valaki beárulta egy el nem követt bűnért. Leszedték a vonatról, és még két évet kellett a fogságban töltenie. Nagy lelkierő kellett ahhoz, hogy az elsősorban lelkileg, de fizikailag is meggyötört művész, akit az utolsó pillanatban a remény kapujából fordítottak vissza, és küldtek újra fogságba, talpra álljon, és ne keseredjék el. Gáborházi Károly nyolc évet töltött hazájától távol, és amikor végre megláthatta szülőföldjét, még akkor is három hónapig ült a váci börtönben, ahol azt vizsgálták, háborús bűnös-e.

Eltelt nyolc év és még három hosszú hónap, és Gáborházi Károly szülőháza kapujában állt, és akkor, mikor végre hazatért, nem volt otthon senki. A fogság alatt a család nem akarta vele tudatni, hogy édesapja 1946-ban meghalt. Így, amikor hazatért, ez a hír az amúgy is mind fizikailag, mind lelkileg összetört embert nagyon megviselte.

Karcsi bácsi mégis elindult újra, újjult erővel nézett szét környezetében. S ahogy egy napon kinézett Kálvária utcai házuk ablakán, megpillantott egy lányt a szomszédos kertben. Édesanyját kérdezte: „Mama, ki ez a lány?” Az a lány Margit néni volt, Karcsi bácsi későbbi felesége. Margit nénit 1949-ben helyezték Pilisvörösvárra óvónőnek, és a Kálvária utcában talált albérletet. Karcsi bácsi mint természetkedvelő ember, először kirándulni hívta Margit nénit, s később is sokat kirándultak együtt. Aztán gyakran jártak cukrászdába, ahol Karcsi bácsi jó barátjával, Jáki Lajos bácsival véget nem érő beszélgetéseket folytatott.

Akkoriban (1951-ben) Karcsi bácsi a bányánál dolgozott. Kezdetben csillés volt, de egy párttitkár ismerte az apját, és

Feleségével és Margit lányával 1958-ban

így felkerülhetett az irodába. Mérnöki pontosságú rajzainak és precizitásának a térképészetnél vették nagy hasznát. Attól fogva ő mérte fel a bányaszerencsétlenségeknél az eseteket. Később elvállalta a szentiváni kultúrház igazgatását.

1953-ban Margit néni megyei óvodai felügyelő lett és Budapesten dolgozott, így kevesebbet találkoztak Karcsi bácsival. Lakást szerezni

akkoriban is igen nehéz volt egy kezdő fiatal párnak. Mégis, minden nehézség ellenére még ugyanebben az évben Karcsi bácsi feltette Margit néninek a kérdést: „Tudna-e egy derékba tört életű ember felelőse lenni?” Az esküvőt Kalocsán tartották, mert Margit néni ott tanult, és ott is lakott tanulmányai ideje alatt egy idős kánoknál. Aztán Budapesten egy ismerős családnál találtak „menedéket” egy da-

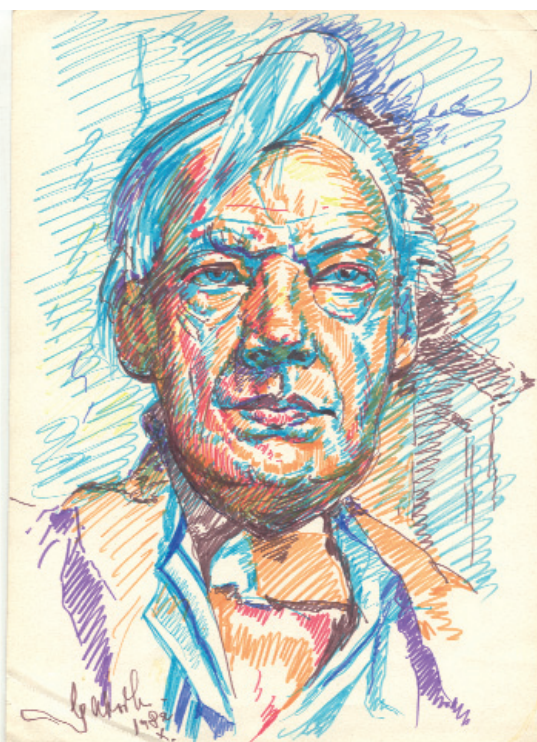
Ballagáson

rabig, ahol egy kis szobát kaptak, míg 1954-ben nem utaltak ki nekik végre Pilisvörösváron egy szolgálati lakást társbérletben egy másik óvónővel. Mire meglett a lakás, megszületett az első gyermek is, a kis Margit.

A szoba-konyhás lakás nem tette lehetővé, hogy a művész fessen. Egész életében műhelyre vágyott, ahol kibontakoztathatta volna festői tehetségét. A sors azonban úgy hozta, hogy más úton folytatta pályáját. 1964-től kezdve a Templom téri általános iskolában dolgozott rajztanárként. Közben 1963-ban megszületett a második gyermek is, Károly.

Mind saját gyermekeivel, mind tanítványaival sokat járta a természetet. A pilisi táj szeretetére tanította a diákokat. Szinte az egész falu ismerte, hiszen majd' húsz éven keresztül az összes pilisvörösvári tanulót hetedikben és nyolcadikban ő oktatta rajzra.

Osztályfőnökként sok diákkal volt dolga, akik mind a mai napig hálásan emlegetik áldásos tevékenységét. Munká-

Önarckép 1982-ből (filctoll)

ja tökéletesen lekötötte minden idejét. Akkoriban keveset festett. Néhány Németországból érkező rokon és ismerős megrendelt tőle egy-egy képet, de inkább tanítványainak élt. Kínosan ügyelt arra, hogy egyetlen diák se bukják meg az ő osztályából. Külön foglalkozott velük matematikából, történelemből vagy éppen, amiből kellett. A munkás évek alatt arra ké-

szült, hogy majd nyugdíjba vonulásakor festeni fog. „Engem akkor majd nem látsz!” – mondta mindig feleségének, Margit néninek. – „Kimegyek reggel a természetbe az állványommal, és festek.” Ez a terv sajnos meghiúsult. Karcsi bácsi még nyugdíjba vonulása előtt súlyosan megbetegedett. Attól kezdve megállás nélkül festett. Emlékezetből dolgozott. Képein a valóság álomszerű vízióként jelenik meg. A természet, a szeretett emberek arca, a szűkebb környezet, a művész emlékeiből feltörő képek termékeny utolsó évet tükröznek.

Hidas Ildikó

Gáborházi Károly művészete

Talán hányatott életének köszönhető, hogy festészetében mindig a harmóniára, a nyugalomra törekedett. Képeiről a természetes és tiszta egyszerűség árad, témaválasztásában a kiegyensúlyozott kompozíciók dominálnak. Zsánerképeit és csendéleteit a posztimpresszionizmus stabilitása jellemzi. Festményein „minden a helyén van”. Technikáján az első generációs nagybányai mesterek hatása érződik. Tájképeinek a mesterien megvalósított akvarell-technika kölcsönöz frissességet (Kirándulás I-II.), de ugyanez a kéz lehel életet intim hangulatú, puhán megfestett életképeibe (Gyerekek, Néni) is. Naturalisztikus portréit az akvarell légies kontúrjaival, de biztos kézzel fogalmazza meg (Fej). Csendéleteit a gondos tömeg- és színelosztás, igényes kompozíció jellemzi (Gyümölcsöstál, Halak, Kancsó).

Életműve méltán avatja városunk egyik legkiemelkedőbb festőjévé.

Hidasi Zsolt

Ahová vágyunk, s ahová érkezünk

(Részletek egy újságcikkből)

Magas, szikár ember volt, halk szavú és mintha mindig kisé bánatos. De a szíve jósággal volt tele, s ecsetje nyomán naiv báj és harmónia áradt szét a vásznan. Nagy művész válhatott volna belőle, de a sors meggyötörte, megtörte és el ejtette. Nem lett országos hírnév festővé, de így most már örök ké a miénk maradhat, ki finom ecsetvonásokkal gazdagított sok száz gyermeki lelket: tanítványait, s kevés számú képével is őszinte örömet és megnyugvást szerez nekünk, akik nap mint nap görcsösen keressük a tűnő boldogságot.

Karcsi bácsi életének utolsó hónapjaiban szinte csak a festészetnek élt. Ahogy fogyott testi ereje, úgy ívelt magasra művészetete. Legszebb festményei ekkor készültek. A Kápolna utcai házból már nem mozdult ki, legtöbbször emlékezetből festette meg a pilisi tájat, elevenítette fel a falu életének eseményeit. Nagy veszteség számunkra, hogy az ecset kihullott a kezéből. Sok szép kép születhetett volna még...

Nem érhetette már meg műveinek azt a gyűjteményes kiállítást sem, amelyet 1983 nyarán rendeztek meg a kultúrházban.

Gáborházi Károly festményei tiszták és természetesek. Nincs bennük semmi sallang, semmi cifraság, semmi erőltettség. Alakjai olyan harmonikusan illeszkednek a térbe, mintha maguk is a pilisi táj részei lennének. Az emlékezetből festett képek nem a valóság centiméterre pontos ábrázolásai, hanem inkább újrafogalmazásai, s ezek ezáltal emberibbek és emelkedettebbek.

E képeken a festő mintha megtalálta volna az elveszett időt és az édenkerti harmóniát. Képei nosztalgikus vágyódások egy nem létező világ után, amelyre egész életünkben vágyunk, s ahová soha meg nem érkezhünk.

A Kápolna utcai ház, amelyben ma Károly bácsi özvegye és fiának családja él, tele van a hajdani művész-tanár-ember festményeivel. Az Iluska-forrásnál játszó gyerekek, a Szent János-tó, a mise után beszélgető emberek, a hajdani grófi kastély, a Kálváriáról érkező áhítatos körmenet képi emlékei fogadják az odalátogatókat.

Fogarasy Attila

(Vörösvári Újság, 2004.)

Tanulmányrajz

Gáborházi Károly jegyzeteiből

Mindig szerettem rajzolni, festeni. [De] sem gyermekkoromban, sem középiskolás koromban nem gondoltam arra, hogy művész legyek. Elsősorban pap, majd katonatiszt és utazó (kutató, felfedező) szerettem volna lenni. Egy céltalanul bolyongó művészi erő lehetett bennem.

A sors úgy hozta, hogy 1936-ban az Iparművészeti Főiskolára kerültem - felvételi szempontból rangelsőként. Akkortájt festettem egy nagyméretű olajképet; Michelangelo megkoronáz. Bizonyítéka annak, hogy e koronát méltó fejre tették, nem volt. Iskolatársaimat magam mögé utasítottam, tanárainm tiszteltek - de sehol semmi érdemleges bizonyítékát nem adták, hogy ilyen vagy amolyan fajta művész vagyok. Még csak a forma nélküli erőt tisztelték bennem.

Egyik tanárom tiszteletlen viselkedése egy év otthonmaradásra kényszerített, és ugyanannak a tanárnak többszöri kérelmére tértem vissza is – nem ok nélkül: az iskola növendékeivel szemben első pályadíjat nyertem.

Itt már nem szikráról beszélünk, hanem egy készülő vulkánról. (...)

[De] hiányzott belőlem az egészséges becsvágy.

A második világháború után elvesztettem hitemet önmagamban, a tehetség(em)ben is, a legsötétebb pesszimizmusba süllyedtem. Később a munkában (nem a művészetben) kerestem menekülést.

[Manapság ismét] a művészetben élem ki magam, és úgy érzem, be tudom hozni az eddigi veszteséget. Én magam is csodálkozom ezen.

Eddig nem értem rá festeni. Majdnem csak annyit [festetem], amennyit a tanulókkal foglalkoztam, és most úgy érzem, minden kiforrottan áll előttem. Technikailag simán tudok a tartalomhoz igazodni.

A földi dolgok csak felszínesen érdekelnek, és mindjobban előtérbe kerül a lélek. A művészet is csak annyiban érdekel, amennyiben a másik embertársamnak lelkileg segíthetek vele.

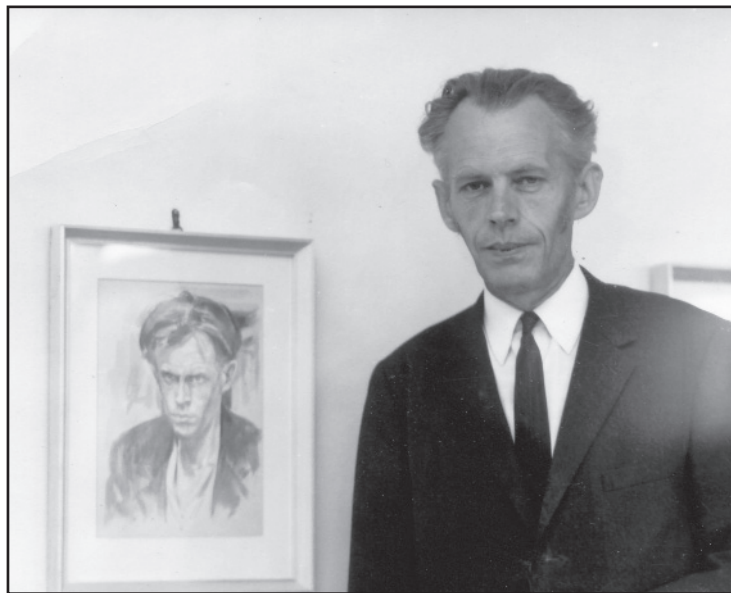
Azért szeretem a szépművészetet – és tanulmányozom sokat –, mert az emberek lelkéből fakad.

Sokat tapasztaltam földi életemben, és arra kellett rájönnöm, hogy csak annyiban volt érdekes a sok tapasztalat, amennyiben embertársaim javára ezt fel tudtam használni. Úgy hiszem, ennek tőlem telhetően eleget tettem. (Mint osztályfőnök is. 160 gyermeket neveltem.)

Sokszor gondolkodtam azon, hogy mi a célja Istennek velem.

Most már tudom!

Kiiktatta a földi életet, és az ég felé irányít.

Az 1970-es évek végén, a gimnáziumban rendezett kiállításán

Festmények, grafikák

Portrék

Fiatalkori önarckép – 1954 (akvarell)

Mama – 1943 (akvarell)

Felesége portréja – 1960-as évek (ceruzarajz)

Sógornóje portréja – 1961 (zeruzarajz)

Károly és Margit a konyhában – 1967 (akvarell)

Csendéletek

Gyümölcscsendélet – 1960-as évek (akvarell)

Karcsi macija – 1960-as évek (akvarell)

Virágcsendélet – 1982 (tempera)

Csendélet – 1960-as évek (akvarell)

Barackos csendélet – 1960-as évek (akvarell)

Tájképek, életképek

Tájkép az ablakból – 1982 (tempera)

Cseresznyefa az óvoda udvarán – 1968 (akvarell)

Részlet a Falusi vendéglő c. festményéből

Falusi vendéglő – 1982 (tempera)

Életkép a múltból – 1982 (tempera)

A Madarak és fák napja – 1982 (tempera)

Kirándulók – 1982 (tempera)

Az Iluska-forrásnál – 1982 (tempera)

Futballozó gyerekek – 1982 (tempera)

Nagymise után az 1930-as években
– 1970-es évek (tempera)

Processzió – 1982 (tempera)

Regrutabál – 1982 (tempera)

Mise az Erdei kápolnánál (befejezetlen)

Pillanatképek a PAKE
2009. december 11-i
rendezvényéről

Czeplédi Gizella, az est háziasszonya

Részlet a műsorból: zenés irodalmi összeállítás

Ujházy Márton és Ujházy Anna kettőse

A Vörösvári Színkör

A Mákvirágok Színkör

Hoffer Károlyné (Tuti néni), a PAKE tiszteletbeli tagja

Cserőháti Kovács István, a PAKE tiszteletbeli tagja

A Pilisi Alkotó Kaptár Egyesület tiszteletbeli tagjai

Bajnok Béla

Bihari Sándor

Cserőháti Kovács István

Dr. Czeglédi Katalin

vitéz Fogarasy-Fetter Mihály

Gáborházi Károly

Hoffer Károlyné

Dr. Réthy Zoltán

Szótár

Barbizon, barbizoniak = a modern realista tájképfestészet úttörő művelőinek a múlt század közepe táján megalakult csoportja (Barbizon francia község nevéből)...

büszk = mellszobor

clair-obscur (ejtsd: kler obszkúr) = fény-árnyék

chiaroscuro (ejtsd: kiaroszkúró) = fény-árnyék

fin de siècle (ejtsd: fen dö sziekl) = A 19. sz. utolsó évtizedeinek zilált, kereső, a hanyatlás jeleit mutató művészeti időszak (= századvég)

fragmentum = töredék

hommage (ejtsd: ommázs) = hódolat, tisztelet

natura artis magistra = a természet a tudomány (a művészet) tanítója...

oeuvre (ejtsd: övr) = egy író v. művész életműve, alkotásainak összessége

par excellence (ejtsd: par ekszelansz) = igazi, valódi, a szó szoros értelmében vett

pittoreszk = festői, festeni való, festő ecsetjére méltó, festményre emlékeztető

Tartalom

A Pilisi Alkotó Kaptár Egyesületről	5
A szerkesztő előszava	6
Bajnok Béla	9
Bajnok Ildikó: Bajnok Béla életrajza	12
Feledy Balázs: Mesterség és művészet	21
Pócsi János: Gondolatok Bajnok Béla rendhagyó tárlatán	29
Kiállításai	34
Alkotások	35
Köztéri szobrok, emléktáblák	36
Szobrok, domborművek	44
Plakettek, érmek	58
Bihari Sándor	63
Bihari Sándor: Rendhagyó életrajz szüleim emlékére	66
Hann Ferenc: Glosszák Bihari Sándor festészetéről	71
Fodor Péter: Levélféle Bihari Sándor kiállításának megnyitására	76
Fogarasy Attila: A csend festője	80
Kiállításai	87
Festmények, grafikák	89
Tájképek	90
Aktok	96
Csendéletek	108

Cserőháti Kovács István	113
Pócsi János: Cserőháti Kovács István életrajza	116
Hann Ferenc: Cserőháti Kovács István festészete	127
Pócsi János: Levél Cserőháti Kovács Istvánnak	129
Kiállításai	137
Festmények, grafikák	141
Portrék	142
Csendéletek	150
Tájképek	154
 Gáborházi Károly	 165
Hidas Ildikó: Gáborházi Károly portréja	168
Hidasi Zsolt: Gáborházi Károly művészete	173
Fogarasy Attila: Ahová vágyunk, s ahová érkezünk	174
Gáborházi Károly jegyzeteiből	176
Festmények, grafikák	179
Portrék	180
Csendéletek	185
Tájképek, életképek	190
 Pillanatképek a PAKE 2009. december 11-i rendezvényéről	 200
 A Pilisi Alkotó Kaptár Egyesület tiszteletbeli tagjai	 204
 Szótár	 205